

АННОТАЦИЯ

диссертации на соискание степени доктора философии (PhD)
по специальности «6D010800 - Физическая культура и спорт»
**«Влияние спортивных нагрузок на мотивацию занятий спортом в
студенческой среде высшего учебного заведения»**

Мұхамбета Жасына Серікбайұлы

Актуальность исследования определяет тот факт, что в существующей педагогической практике высших учебных заведений Казахстана основная часть физкультурно-спортивных мероприятий не формируют и не развивают у студентов мотивации к самостоятельной физкультурно-спортивной деятельности применяемыми средствами и методами физической культуры в рамках дисциплины и дополнительных спортивных процедур. Как одна из проблем системы образования в Казахстане, в разрезе развития массового детского спорта и привлечения молодежи к занятиям физической культурой и спортом, данный аспект отражен в Концепции развития отрасли до 2025 года и сформулирован как - непредусмотренность механизмов мотивации занятиями массовой физической культурой и спортом.

Цель диссертационного исследования - разработать методику формирования и развития мотивации студентов, которая направлена на подготовку к самостоятельной физкультурно-спортивной деятельности с целью реализации задач физического воспитания в высших учебных заведениях.

Задачи исследования:

1. Провести контент-анализ литературных данных и данных интернет-ресурсов касательно вопроса организации занятий физической культурой и спортом студентов в вузах Республики Казахстан и выявить основные факторы, влияющие на формирование и развитие мотивации студентов к самостоятельной физкультурно-спортивной деятельности.

2. Разработать методику по формированию и развитию мотивации студентов к самостоятельным занятиям физкультурно-спортивной деятельностью, в рамках которой на основе логико-аналитического подхода уточнить способы формирования умений и навыков к самостоятельным занятиям физическими упражнениями.

3. Экспериментально обосновать эффективность внедрения разработанной методики в учебно-тренировочный процесс по физическому воспитанию в вузах.

Методы исследования: Контент-анализ литературных данных и данных интернет-ресурсов; обобщение казахстанского и передового зарубежного практического опыта; анкетирование; педагогический эксперимент (констатирующий и формирующий); функциональные исследования (контрольные испытания и тесты); статистическая обработка полученных данных.

На защиту выносятся следующие положения:

1. Проведенный контент-анализ литературных данных и данных интернет-ресурсов касательно вопроса организации занятий физической

культурой и спортом студентов в вузах Республики Казахстан и зарубежных стран позволяет сделать определение, что система физического воспитания в высших учебных заведениях должна рассматриваться комплексно на основе анализа факторов влияющих на формирование и развитие мотивации студентов к самостоятельной физкультурно-спортивной деятельности, для которой характерны основные аспекты, определяющими ее содержание: физическая культура личности (и прежде всего наличие полноценной двигательной активности), состояние здоровья учащегося вуза (как физическое, так и психическое), состояние материально-технической базы вуза в контексте физкультурной и спортивной деятельности, обеспеченность вуза высококвалифицированными кадрами (как преподавателями физической культуры так и тренерскими кадрами по видам спорта), использование положительного опыта зарубежных стран в контексте развития студенческого спорта.

2. Методика по формированию и развитию мотивации студентов к самостоятельным занятиям физкультурно-спортивной деятельностью, должна базироваться на двух основных компонентах: психологическом и педагогическом с изменением подхода к построению двигательной активности студентов и к управлению процессом их физкультурного образования с переориентацией системы физического воспитания в вузе от традиционного занятия физической культурой к спортивно-ориентированным занятиям.

3. Эффективность внедрения разработанной методики в учебно-тренировочный процесс по физическому воспитанию подтверждена положительным влиянием спортивных нагрузок на мотивацию занятий спортом в студенческой среде высшего учебного заведения, а также положительной динамикой мотивации, теоретической и методической подготовленности, показателями физического состояния и психофизиологических показателей развития организма студентов.

Основные результаты исследования. 1 результат. Разработана методика по формированию и развитию мотивации студентов к самостоятельным занятиям физкультурно-спортивной деятельностью включающая в себе психологический и педагогические компоненты, в том числе специальные методические комплексы упражнений.

2 результат. На основе логико-аналитического подхода уточнен результат формирования умений и навыков к самостоятельным занятиям физическими упражнениями, что определяется готовностью к самостоятельной физкультурно-оздоровительной деятельности. В результате изучения теории и практики подготовки выделены предпосылки формирования умений и навыков самостоятельной физкультурно-оздоровительной деятельности, в частности мотивация, физическое состояние и профессионально важные психофизиологические показатели развития организма.

3 результат. Эффективность внедрения разработанной методики в учебно-тренировочный процесс по физическому воспитанию подтверждена положительной динамикой мотивации, теоретической и методической

подготовленности, показателями физического состояния и профессионально важных психофизиологических показателей развития организма.

4 результат. В результате проведенного эксперимента доказана более высокая степень результативности методики интегрирующей занятия физической культурой с занятиями спортом по сравнению с существующими педагогическими подходами к процессу физического воспитания и обосновывается необходимость взаимосвязи в высших учебных заведениях предметной области физической культуры как компонента образовательной системы и самостоятельной физкультурно-спортивной деятельности студенческой молодежи.

Обоснование новизны и важности полученных результатов. Впервые в Казахстане комплексно (на основе контент-анализа) исследовались вопросы формирования и развития мотивации занятий спортом у студенческой молодежи на современном этапе развития общества в целом, и системы высшего образования, в частности. Выявлены основные факторы, влияющие на формирование и развитие мотивации студентов к самостоятельной физкультурно-спортивной деятельности (уровень здоровья студентов в контексте занятий физической культурой и спортом, понимание важности и необходимости полноценной двигательной активности студентов, качество подготовки научно-педагогических кадров в области ФКиС), проведено сравнение уровня организации занятий физической культурой и спортом студентов в вузах зарубежных стран и Казахстане. На основе полученных данных разработана авторская методика формирования и развития мотивации к самостоятельной физкультурно-спортивной деятельности студентов высших учебных заведений. Выявлено и научно обосновано положительное влияние спортивных нагрузок на мотивацию занятий спортом в студенческой среде высшего учебного заведения.

Предлагаемая концептуальная модель педагогического процесса формирования и развития мотивации к самостоятельной-физкультурно-спортивной деятельности имеет теоретическое ядро, опирающееся на формирование здорового образа жизни и идею процесса интеграции занятий физической культурой в вузах и самостоятельных занятий спортом во вне учебное время, благодаря чему педагогическое управление приобретает системный характер, а также систему практических целенаправленных взаимодействий тренерско-преподавательского состава вузов со студентами в целях совершенствования их социальных и индивидуальных кондиций.

Соответствие направлениям развития науки или государственным программам. Диссертационная работа выполнена в соответствии со стратегией развития Казахской академии спорта и туризма на 2020-2025 годы; Планом НИР КазАСТ на 2019-2023 гг.; с Концепцией развития физической культуры и спорта Республики Казахстан до 2025 года; с Постановлением Правительства Республики Казахстан «Об утверждении Комплексного плана по развитию физической культуры и массового спорта на 2020-2025 годы».

Публикация результатов исследования. Полученные результаты научно-исследовательской работы представлены в 10 научных публикациях, в

том числе: 6 статей в научных журналах, рекомендованных Комитетом по обеспечению качества в сфере образования и науки Министерства образования и науки Республики Казахстан; 1 статья в журнале входящем в международную базу Scopus (процентиль журнала на момент публикации статьи 64 в категории Education), 3 в материалах международных научных конференций (2 из которых зарубежные).

В тексте диссертационного исследования использованы материалы, опубликованные автором в следующих статьях журналов и докладах на конференциях.

В журнале Retos (Испания):

1. Avsiyevich V.N., Mukhambet Z.S., Robak I.Y., Chernukha O.V., Zakharchenko N.V. Social implication of sport loads as a motivator for sports activity in the student environment of higher education institution (2021).

Вклад авторов: научное консультирование, редактирование статьи - Avsiyevich V.N.; идея работы, планирование и проведение эксперимента, сбор и обработка данных, написание статьи – Mukhambet Z.S.; подготовка материала для теоретического анализа Robak I.Y., Chernukha O.V., Zakharchenko N.V.

В журнале «Теория и методика физической культуры» (КазАСТ, Казахстан):

1. Авсиевич В.Н., Мухамбет Ж.С. Совершенствование подготовки научно-педагогических кадров в области физической культуры и спорта в Республики Казахстан (2018).

Вклад авторов: научное консультирование и редактирование статьи - Авсиевич В.Н.; идея работы, подготовка материала для теоретического анализа, сбор и обработка данных, написание статьи – Мухамбет Ж.С.

2. Мухамбет Ж.С., Авсиевич В.Н. Здоровье студентов в контексте занятий физической культурой и спортом (2021).

Вклад авторов: идея работы, подготовка материала для теоретического анализа, сбор и обработка данных, написание статьи – Мухамбет Ж.С.; научное консультирование, редактирование статьи - Авсиевич В.Н.

3. Mukhambet Zh.S., Avsiyevich V.N., Sinkov D.V. Comparative analysis of the organization of physical education and sport of students in universities of foreign countries and Kazakhstan (2021).

Вклад авторов: идея работы, сбор и обработка данных, написание статьи – MukhambetZh.S.; научное консультирование, редактирование статьи - AvsiyevichV.N.; подготовка материала для теоретического анализа - SinkovD.V.

4. Mukhambet Zh.S., Avsiyevich V.N. Analysis of the physical activity of students of higher educational institutions of Kazakhstan (2021).

Вклад авторов: идея работы, подготовка материала для теоретического анализа, сбор и обработка экспериментальных данных, написание статьи – Mukhambet Zh.S.; научное консультирование, редактирование статьи - Avsiyevich V.N.

В журнале «Вестник «Серия педагогические науки» (КазНПУ им. Абая, Казахстан):

1. Мухамбет Ж.С., Авсиевич В.Н. Методика формирования и развития мотивации студентов к самостоятельным занятиям физической культурой и спортом (2021).

Вклад авторов: идея работы, подготовка материала для теоретического анализа, сбор и обработка данных, разработка методики, регистрация авторского права на разработанную методику, написание статьи – Мухамбет Ж.С.; научное консультирование по разработке методики, редактирование статьи, регистрация авторского права на разработанную методику - Авсиевич В.Н.

2. Мухамбет Ж.С., Авсиевич В.Н. Факторы, влияющие на формирование и развитие мотивации студентов к самостоятельной физкультурно-спортивной деятельности (2021).

Вклад авторов: идея работы, подготовка материала для теоретического анализа, сбор и обработка данных, написание статьи – Мухамбет Ж.С.; научное консультирование, редактирование статьи - Авсиевич В.Н.

В сборниках материалов международных конференций:

1. Мухамбет Ж.С., Авсиевич В.Н., Федоров А.И. Влияние физических упражнений на умственную работоспособность студентов. Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Университетский спорт: здоровье и процветание нации» (Алматы, 2019).

Вклад авторов: идея работы, сбор и обработка данных, написание статьи – Мухамбет Ж.С.; научное консультирование, редактирование статьи - Авсиевич В.Н.; подготовка материала для теоретического анализа - Федоров А.И.

2. Мухамбет Ж.С., Авсиевич В.Н. Современные тенденции развития физического воспитания среди населения Казахстана. XXIV Международный научный конгресс «Олимпийский спорт и спорт для всех (Казань, 2020).

Вклад авторов: идея работы, подготовка материала для теоретического анализа, сбор и обработка данных, написание статьи – Мухамбет Ж.С.; редактирование статьи - Авсиевич В.Н.

3. Мухамбет Ж.С., Авсиевич В.Н. Двигательная активность студентов высших учебных заведений Казахстана. XXVI Международный научный конгресс «Олимпийский спорт и спорт для всех» (Казань, 2021).

Вклад авторов: идея работы, подготовка материала для теоретического анализа, сбор и обработка данных, написание статьи – Мухамбет Ж.С.; научное консультирование, редактирование статьи - Авсиевич В.Н.

Мұхамбет Жасын Серікбайұлының
«6D010800 – Дене шынықтыру және спорт» мамандығы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін иелену диссертациясына

АНДАТПАСЫ

«Жоғары оқу орнының студенттік ортасындағы спортпен шұғылдану уәждемесіне спорттық жүктемелердің әсері»

Зерттеудің өзектілігі Қазақстанның жоғары оқу орындарының қалыптасқан педагогикалық тәжірибесінде дене шынықтыру-спорттық іс-шаралардың негізгі бөлігі студенттердің өз бетінше дене шынықтыру-спорттық іс-әрекетке ынтасын қалыптастыру және дамыта алмауымен анықталады және пән шеңберінде қолданылатын дене шынықтыру әдістері және қосымша спорттық процедуралар ретінде. Қазақстандағы білім беру жүйесінің проблемаларының бірі ретінде бұқаралық балалар спортын дамыту және жастарды дене шынықтыру мен спортқа тарту жағдайында бұл аспект саланы дамытудың 2025 жылға дейінгі Тұжырымдамасында және – деп тұжырымдалған – бұқаралық дене шынықтыру және спортпен айналысу арқылы ынталандыру тетіктерінің абайсыздығы.

Диссертациялық зерттеудің мақсаты - жоғары оқу орындарында физикалық тәрбие беру міндеттерін жүзеге асыру мақсатында өз бетінше дене шынықтыру және спорттық іс-әрекетке дайындауға бағытталған студенттердің ынтасын қалыптастыру және дамыту әдістемесін әзірлеу.

Зерттеу мақсаттары:

1. Қазақстан Республикасының жоғары оқу орындарында студенттердің дене шынықтыру мен спортты ұйымдастыру мәселелері бойынша әдебиеттер мен интернет-ресурстар деректерінің мазмұнын талдауды жүргізу және студенттердің өз бетінше дене шынықтыру мен спортқа ынтасын қалыптастыру мен дамытуға әсер ететін негізгі факторларды анықтау.

2. Студенттердің өз бетінше дене шынықтыру және спорттық іс-әрекеттерге ынтасын қалыптастыру және дамыту әдістемесін әзірлеу, оның шеңберінде логикалық-аналитикалық көзқарас негізінде өз бетінше дене жаттығуларын орындау дағдылары мен икемділігін қалыптастыру жолдарын нақтылау.

3. Жоғары оқу орындарындағы дене тәрбиесі бойынша оқу-жаттығу үрдісінде әзірленген әдістемені енгізудің тиімділігін тәжірибе жүзінде негіздеу.

Зерттеу әдістері: Әдебиет деректері мен интернет-ресурс деректерінің мазмұнын талдау; Қазақстандық және алдыңғы қатарлы шетелдік тәжірибені жалпылау; сауалнама жүргізу; педагогикалық тәжірибе (анықтаушы және қалыптастырушы); функционалды зерттеулер (бақылау сынақтары мен тестілер); алынған нәтижелерді статистикалық өңдеу.

Қорғауға келесі ережелер ұсынылады:

1. Қазақстан Республикасының және шет мемлекеттердің жоғары оқу орындарында студенттерге арналған дене шынықтырумен және спортпен айналысуды ұйымдастыру мәселесіне қатысты әдебиеттер мен интернет-

ресурстардың деректеріне жүргізілген мазмұндық талдау жоғары оқу орындарындағы дене шынықтыру жүйесі студенттердің өз бетінше дене шынықтыру және спорттық іс-әрекетке деген ынтасын қалыптастыру мен дамытуға әсер ететін факторларды талдау негізінде кешенді түрде қарастырылуы қажет деген анықтама жасауға мүмкіндік береді, ол оның мазмұнын анықтайтын негізгі аспектілерімен сипатталады: жеке тұлғаның дене шынықтыру (және, ең алдымен, толыққанды дене шынықтыру белсенділігінің болуы), жоғары оқу орнындағы студенттің денсаулық жағдайы (дене және психикалық), дене шынықтыру және спорттық іс-шаралар аясында университеттің материалдық-техникалық қорының жағдайы, университеттің жоғары білікті кадрлармен (дене шынықтыру оқытушыларымен де, спорт түрлері бойынша жаттықтырушылар құрамымен де) қамтамасыз етілуі, студенттік спортты дамыту тұрғысынан шет елдердің оң тәжірибесін пайдалану.

2. Студенттердің өз бетінше дене шынықтыру-спорттық іс-әрекетіне ынтасын қалыптастыру және дамыту әдістемесі екі негізгі құрамдас бөлікке негізделуі керек: психологиялық және педагогикалық тұрғыдан, студенттердің қозғалыс белсенділігін қалыптастыруға және университеттегі дене шынықтыру жүйесін дәстүрлі дене шынықтыру сабақтарынан спортқа бағытталған іс-шараларға қайта бағдарлай отырып, дене тәрбиесі үрдісін басқаруға көзқарасты өзгерту арқылы.

3. Өзірленген әдістемені дене шынықтыру бойынша оқу-тәрбие үрдісіне енгізудің тиімділігі жоғары оқу орнының студенттік ортасындағы спортпен шұғылдану ынтасына спорттық жүктемелердің оң әсер етуімен, сондай-ақ оң ынтаның, теориялық және әдістемелік дайындығының, физикалық жағдайының көрсеткіштері мен студенттер ағзасының дамуының психофизиологиялық көрсеткіштерінің оң динамикасымен расталған.

Зерттеудің негізгі нәтижелері.

1-ші нәтиже. Студенттердің өз бетінше дене шынықтыру және спорттық іс-әрекеттеріне ынтасын қалыптастыру және дамыту әдістемесі әзірленді, оған психологиялық және педагогикалық компоненттер, соның ішінде жаттығулардың арнайы әдістемелік кешендері кіреді.

2-ші нәтиже. Логикалық-аналитикалық тәсіл негізінде өз бетінше дене шынықтыру және сауықтыру іс-әрекетіне дайындықпен анықталатын өз бетінше дене жаттығуларын орындау икемділігі мен дағдыларын қалыптастыру нәтижесі нақтыланды. Дайындықтың теориясы мен тәжірибесін зерделеу нәтижесінде өз бетінше дене шынықтыру және сауықтыру іс-әрекетінің икемділігі мен дағдыларын қалыптастырудың алғы шарттары, атап айтқанда, ынта, физикалық жағдай және ағза дамуының кәсіби маңызды психофизиологиялық көрсеткіштері бөлініп көрсетілді.

3-ші нәтиже. Өзірленген әдістемені дене тәрбиесінің оқу-тәрбие үрдісіне енгізудің тиімділігі ынтаның, теориялық және әдістемелік дайындығымен, дене жағдайының көрсеткіштерімен және ағза дамуының кәсіби маңызды психофизиологиялық көрсеткіштерінің оң динамикасымен расталады.

4-ші нәтиже. Жүргізілген тәжірибе нәтижесінде дене шынықтыруды спортпен біріктіретін әдістеменің дене тәрбиесі үрдісіндегі қолданыстағы педагогикалық тәсілдермен салыстырғанда жоғары тиімділігі дәлелденді және білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі ретінде дене шынықтыру пәні саласының жоғары оқу орындарында студент жастардың дербес дене шынықтыру және спорттық іс-әрекетін өзара байланыстыру қажеттілігі негізделді.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығын негіздеу. Қазақстанда тұңғыш рет жалпы қоғам дамуының заманауи кезеңінде, оның ішінде жоғары білім беру жүйесінде студенттердің спортпен шұғылдануға деген ынтасын қалыптастыру және дамыту мәселелері кешенді түрде (контентті талдау негізінде) зерттелді. Студенттердің өз бетінше дене шынықтыру және спортпен шұғылдануға ынтасын қалыптастыру мен дамытуға әсер ететін негізгі факторлар (дене шынықтырумен және спортпен шұғылдану тұрғысынан студенттердің денсаулық деңгейі, студенттердің толыққанды дене шынықтыру жаттығуларының маңыздылығы мен қажеттілігін түсінуі, ДШЖС саласында ғылыми-педагогикалық кадрларды дайындау сапасы) анықталды, шет мемлекеттер мен Қазақстанның жоғары оқу орындарында студенттердің дене шынықтыру және спорттық іс-әрекетін ұйымдастыру деңгейін салыстыру жүргізілді. Алынған деректер негізінде жоғары оқу орындары студенттерінің өз бетінше дене шынықтыру және спорттық іс-әрекетіне ынтасын қалыптастырудың және дамытудың авторлық әдістемесі әзірленді. Жоғары оқу орнының студенттік ортасындағы спортпен шұғылдану ынтасына спорттық жүктемелердің оң әсері анықталды және ғылыми негізделді.

Өзіндік-дене шынықтыру-спорттық іс-әрекетке ынтаны қалыптастыру мен дамытудың педагогикалық үрдісінің ұсынылып отырған тұжырымдамалық үлгісі салауатты өмір салтын және жоғары оқу орнындағы дене шынықтыру сабақтарын сабақтан тыс уақыттағы дербес спорттық іс-шаралармен біріктіру үрдісі идеясына негізделген теориялық өзегіне ие, соның арқасында педагогикалық басқару жүйелі сипатқа, сонымен қатар олардың әлеуметтік және жеке жағдайларын жетілдіру мақсатында жоғары оқу орнының жаттықтырушылар мен оқытушылар құрамының студенттермен практикалық мақсатты өзара әрекеттесу жүйесіне ие болады.

Ғылымның даму бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі. Диссертациялық жұмыс Қазақ спорт және туризм академиясының 2020-2025 жылдарға арналған даму стратегиясына; ҚазСТА 2019-2023 жылдарға арналған ҒЗЖ жоспарына; Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейін дене шынықтыру мен спортты дамытудың тұжырымдамасына; Қазақстан Республикасы Үкіметінің «Дене шынықтыру мен бұқаралық спортты дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған кешенді жоспарын бекіту туралы» қаулысына сәйкес орындалды.

Зерттеу нәтижелерін жариялау. Ғылыми-зерттеу жұмысының нәтижелері 10 ғылыми басылымда ұсынылған, оның ішінде: Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Білім және ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған ғылыми журналдарда 6 мақала; Scopus халықаралық қорына енгізілген журналда 1 мақала (мақала жарияланған

кездегі журналдың пайыздық көрсеткіші Education санатында 64), халықаралық ғылыми конференциялар (оның 2-і шетелдік) материалдарында 3 мақала.

Диссертациялық зерттеу мәтінінде автордың журналдардағы келесі мақалаларда және конференциялар баяндамаларында жарияланған материалдар пайдаланылады.

Retos журналы (Испания):

1. Avsiyevich V.N., Mukhambet Z.S., Robak I.Y., Chernukha O.V., Zakharchenko N.V. Social implication of sport loads as a motivator for sports activity in the student environment of higher education institution (2021).

Авторлардың қосқан үлесі: ғылыми кеңестер, мақаланы түзету – Avsiyevich V.N.; жұмыс идеясы, тәжірибені жүргізуді жоспарлау және өткізу, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу - Mukhambet Z.S.; теориялық талдауға материал дайындау Robak I.Y., Chernukha O.V., Zakharchenko N.V.

«Дене шынықтыру теориясы мен әдістемесі» журналында (ҚазСТА, Қазақстан):

1. Авсиевич В.Н., Мұхамбет Ж.С. Қазақстан Республикасында дене шынықтыру және спорт саласында ғылыми-педагогикалық кадрларды даярлауды жетілдіру (2018).

Авторлардың үлесі: ғылыми кеңес және мақаланы түзету – Авсиевич В.Н.; жұмыс идеясы, теориялық талдауға материалды дайындау, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу – Мұхамбет Ж.С.

2. Мұхамбет Ж.С., Авсиевич В.Н. Дене шынықтырумен және спортпен шұғылдану тұрғысындағы студенттердің денсаулығы (2021).

Авторлардың қосқан үлесі: жұмыс идеясы, теориялық талдауға материал дайындау, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу – Мұхамбет Ж.С.; ғылыми кеңес беру, мақаланы түзету – Авсиевич В.Н.

3. Mukhambet Zh.S., Avsiyevich V.N., Sinkov D.V. Comparative analysis of the organization of physical education and sport of students in universities of foreign countries and Kazakhstan (2021).

Авторлардың қосқан үлесі: жұмыс идеясы, теориялық талдауға материал дайындау, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу – Mukhambet Zh.S.; ғылыми кеңес беру, мақаланы түзету – Avsiyevich V.N.; теориялық талдау үшін материалды дайындау- Sinkov D.V.

4. Mukhambet Zh.S., Avsiyevich V.N. Analysis of the physical activity of students of higher educational institutions of Kazakhstan (2021).

Авторлардың үлесі: жұмыс идеясы, теориялық талдауға материал дайындау, тәжірибелік деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу – Mukhambet Zh.S.; ғылыми кеңес беру, мақаланы түзету – Avsiyevich V.N.

«Хабаршы» Педагогикалық ғылымдар сериясы» журналында (Абай атындағы ҚазҰПУ, Қазақстан):

1. Мұхамбет Ж.С., Авсиевич В.Н. Студенттердің өз бетінше дене шынықтыру мен спортқа деген ынтасын қалыптастыру және дамыту әдістемесі (2021).

Авторлардың қосқан үлесі: жұмыс идеясы, теориялық талдауға материал дайындау, деректерді жинау және өңдеу, әдістемені әзірлеу, әзірленген

әдістемеге авторлық құқықты рәсімдеу, мақала жазу – Мұхамбет Ж.С.; әдістемені әзірлеу, мақаланы өңдеу, әзірленген әдістемеге авторлық құқықты тіркеу бойынша ғылыми кеңестер – Авсиевич В.Н.

2. Мұхамбет Ж.С., Авсиевич В.Н. Студенттердің өз бетінше дене шынықтыру және спорттық іс-әрекетке ынтасын қалыптастыру мен дамытуға әсер ететін факторлар (2021).

Авторлардың қосқан үлесі: жұмыс идеясы, теориялық талдауға материал дайындау, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу – Мұхамбет Ж.С.; ғылыми кеңес беру, мақаланы түзету – Авсиевич В.Н.

Халықаралық конференциялар материалдарының жинақтарында:

1. Мұхамбет Ж.С., Авсиевич В.Н., Федоров А.И. Дене жаттығуларының студенттердің ақыл-ой белсенділігіне әсері. «Университеттік спорт: ұлт денсаулығы мен өркендеуі» атты студенттер мен жас ғалымдардың халықаралық ғылыми конференциясы (Алматы, 2019).

Авторлардың үлесі: жұмыс идеясы, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу – Мұхамбет Ж.С.; ғылыми кеңес беру, мақаланы түзету – Авсиевич В.Н.; теориялық талдауға материал дайындау – Федоров А.И.

2. Мұхамбет Ж.С., Авсиевич В.Н. Қазақстан халқы арасында дене тәрбиесін дамытудың заманауи тенденциялары. XXIV Халықаралық ғылыми конгресс «Олимпиадалық спорт және барлығына арналған спорт (Казань, 2020).

Авторлардың қосқан үлесі: жұмыс идеясы, теориялық талдауға материал дайындау, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу – Мұхамбет Ж.С.; мақаланы түзету – Авсиевич В.Н.

3. Мұхамбет Ж.С., Авсиевич В.Н. Қазақстанның жоғары оқу орындары студенттерінің қозғалыс белсенділігі. XXIV Халықаралық ғылыми конгресс «Олимпиадалық спорт және барлығына арналған спорт (Казань, 2021).

Авторлардың қосқан үлесі: жұмыс идеясы, теориялық талдауға материал дайындау, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу – Мұхамбет Ж.С.; ғылыми кеңес беру, мақаланы түзету – Авсиевич В.Н.

ABSTRACT

of Thesis for the Degree of Doctor of Philosophy (PhD)
in specialty 6D010800 - Physical Education and Sports

The Impact of Sports Loads on Motivation of Sports Activities in the Student Environment of Higher Education Institution

By Mukhambet Zhassyn Serikbaiuly

The relevance of the research is determined by the fact that in the existing pedagogical practice of higher educational institutions of Kazakhstan, the main part of physical culture and sports activities does not form and develop students' motivation for independent physical culture and sports activity using the means and methods of physical culture used within the discipline and additional sports procedures. As one of the problems of the education system in Kazakhstan, in the context of the development of mass children's sports and the attraction of young people to physical culture and sports, this aspect is reflected in the Concept for the development of the industry until 2025 and is formulated as - the inadvertence of the mechanisms of motivation by physical culture and sports.

The aim of this thesis research is to develop a methodology for the formation and development of students' motivation, which is aimed at preparing them for independent physical and sports activities in order to implement the objectives of physical education in higher education institutions.

Objectives of the research:

1. To conduct a content analysis of literature data and data from Internet resources on the issue of the organization of physical education and sports for students at universities in the Republic of Kazakhstan and to identify the main factors influencing the formation and development of students' motivation for independent physical and sports activities.

2. To develop a methodology for the formation and development of students' motivation for independent physical and sports activities, in which specify ways of formation of skills and abilities for independent exercise on the basis of a logical and analytical approach.

3. To experimentally substantiate the effectiveness of the implementation of the developed methodology in the educational and training process of physical education in universities.

Research methods: Content analysis of literature data and data from Internet resources; summary of Kazakhstan and advanced foreign practical experience; questionnaire surveys; pedagogical experiment (summative and formative); functional studies (control tests); statistical processing of the results.

The following provisions are presented for defense:

1. The conducted content analysis of literature data and data from Internet resources regarding the issue of organization of physical culture and sports activities of students in universities of the Republic of Kazakhstan and foreign countries allows determining that the system of physical education in higher educational institutions should be considered comprehensively based on analysis of factors influencing the formation and development of students' motivation for independent physical and

sports activities, which are characterized by the main aspects that determine its content: physical culture of an individual (and, first of all, the presence of full-fledged physical activity), the state of health of a university student (both physical and mental), the state of the material and technical base of a university in the context of physical and sports activities, provision of a university with highly qualified personnel (both physical education teachers and coaching staff in sports), use of positive experience of foreign countries in the context of development of student sports.

2. Methodology for the formation and development of students' motivation for independent physical and sports activities should be based on two main components: psychological and pedagogical with a change of approach to the construction of students' motor activity and to the management of the process of their physical education with the reorientation of physical education in a university from traditional physical education classes to sports-oriented classes.

3. The effectiveness of the implementation of the developed methodology in the educational and training process in physical education is confirmed by the positive impact of sports activities on the motivation of sports activities in the student environment of a higher education institution, as well as the positive dynamics of motivation, theoretical and methodological readiness, physical condition and psychophysiological indicators of the development of the student body.

Main results of the research. 1 result. The methodology for the formation and development of students' motivation for independent physical and sports activities, which includes psychological and pedagogical components, including special methodological complexes of exercises, was developed.

2 result. Based on the logical and analytical approach, the result of the formation of abilities and skills for independent exercise, which is determined by the readiness for independent physical and health activities, was clarified. As a result of the study of theory and practice of training, the prerequisites for the formation of skills and abilities for independent physical and recreational activities, in particular motivation, physical condition and professionally important psychophysiological indicators of body development, were highlighted.

3 result. The effectiveness of the implementation of the developed methodology in the educational and training process of physical education is confirmed by the positive dynamics of motivation, theoretical and methodological readiness, physical condition and professionally important psychophysiological indicators of body development.

4 result. As a result of the experiment, a higher degree of effectiveness of the methodology integrating physical education with sports activities compared with existing pedagogical approaches to the process of physical education was proved and the need for interconnection of subject area of physical education as a component of the educational system in higher educational institutions and independent physical and sports activities of students was substantiated.

Rationale for the novelty and importance of the results. For the first time in Kazakhstan the issues of formation and development of motivation for sports activities among students at the modern stage of development of society in general

and the system of higher education in particular were studied in a complex way (on the basis of content analysis). The main factors influencing the formation and development of students' motivation for independent physical and sports activities (students' health level in the context of physical and sports activities, understanding of the importance and necessity of full-fledged physical activities of students, the quality of training of scientific and pedagogical staff in the field of physical education and sports) were revealed, the comparison of the level of organization of physical and sports activities of students in universities of foreign countries and Kazakhstan was made. On the basis of the obtained data, the proprietary methodology of formation and development of motivation for independent physical and sports activities of students of higher educational institutions was developed. The positive impact of sports exercise on sports motivation in the student environment of a higher educational institution was revealed and scientifically substantiated.

The proposed conceptual model of the pedagogical process of formation and development of motivation for independent physical and sports activities has a theoretical core based on the formation of healthy lifestyle and the idea of integrating physical education classes at universities and independent sports activities in extracurricular time, through which educational management becomes systemic, as well as the system of practical purposeful interaction of coaches and teachers of universities with students in order to improve their social and individual conditions.

Compliance with the directions of science development or state programs. The thesis has been carried out in accordance with the development strategy of the Kazakh Academy of Sports and Tourism for 2020-2025; the Research Plan of KazAST for 2019-2023; the Concept of Physical Education and Sports of the Republic of Kazakhstan until 2025; the Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan "On approval of the Comprehensive Plan for Development of Physical Education and Mass Sports for 2020-2025".

Publication of research results. The results of the research work are presented in 10 scientific publications, including: 6 articles in scientific journals recommended by the Committee for Quality Assurance in Education and Science of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan; 1 article in the journal included in the international database Scopus (journal percentile at the time of publication of the article was 64 in the Education category), 3 articles in the papers of international scientific conferences (2 of which are foreign).

The text of this dissertation thesis uses materials published by the author in the following journal articles and conference papers.

In Retos Journal (Spain):

1. Avsiyevich V.N., Mukhambet Zh.S., Robak I.Y., Chernukha O.V., Zakharchenko N.V. Social Implication of Sport Loads as a Motivator for Sports Activity in the Student Environment of Higher Education Institution (2021).

Authors' contribution: scientific consultation, editing of the article by Avsiyevich V.N.; idea of the work, planning and conducting the experiment, collecting and processing data, writing the article by Mukhambet Zh.S.; preparation of material for theoretical analysis by Robak I.Y., Chernukha O.V., Zakharchenko N.V.

In Theory and Methodology of Physical Education Journal (KazAST, Kazakhstan):

1. Avsiyevich V.N., Mukhambet Zh.S. Improving the Training of Scientific and Pedagogical Personnel in the Field of Physical Education and Sports in the Republic of Kazakhstan (2018).

Authors' contribution: scientific consultation and editing of the article by Avsiyevich V.N.; idea of work, preparation of material for theoretical analysis, data collection and processing, article writing by Mukhambet Zh.S.

2. Mukhambet Zh.S., Avsiyevich V.N. Student Health in the Context of Physical Education and Sports (2021).

Authors' contribution: idea of the work, preparation of material for theoretical analysis, data collection and processing, article writing by Mukhambet Zh.S.; scientific consultation, article editing by Avsiyevich V.N.

3. Mukhambet Zh.S., Avsiyevich V.N., Sinkov D.V. Comparative Analysis of the Organization of Physical Education and Sport of Students in Universities of Foreign Countries and Kazakhstan (2021).

Authors' contribution: idea of the work, data collection and processing, article writing by Mukhambet Zh.S.; scientific consultation, article editing by Avsiyevich V.N.; preparation of material for theoretical analysis by Sinkov D.V.

4. Mukhambet Zh.S., Avsiyevich V.N. Analysis of the Physical Activity of Students of Higher Educational Institutions of Kazakhstan (2021).

Authors' contribution: idea of the work, preparation of material for theoretical analysis, experimental data collection and processing, article writing by Mukhambet Zh.S.; scientific consultation, article editing by Avsiyevich V.N.

In Bulletin of the Pedagogical Sciences Series Journal (Kazakhstan National Pedagogic University named after Abay, Kazakhstan):

1. Mukhambet Zh.S., Avsiyevich V.N. Methods of Formation and Development of Students' Motivation for Independent Physical and Sports Activities (2021).

Authors' contribution: idea of the work, preparation of material for theoretical analysis, data collection and processing, development of methodology, registration of copyright for the developed methodology, article writing by Mukhambet Zh.S.; scientific consultation on methodology development, article editing, registration of copyright for the developed methodology by Avsiyevich V.N.

2. Mukhambet Zh.S., Avsiyevich V.N. Factors Influencing the Formation and Development of Students' Motivation for Independent Physical and Sports Activities (2021).

Authors' contribution: idea of the work, preparation of material for theoretical analysis, data collection and processing, article writing by Mukhambet Zh.S.; scientific consultation, article editing by Avsiyevich V.N.

In collection of papers of international conferences:

1. Mukhambet Zh.S., Avsiyevich V.N., Fyodorov A.I. The Impact of Physical Exercise on the Mental Performance of Students. University Sport: Health and Prosperity of the Nation, the international scientific conference of students and young scientists (Almaty, 2019).

Authors' contribution: idea of the work, data collection and processing, article writing by Mukhambet Zh.S.; scientific consultation, article editing by Avsiyevich V.N.; preparation of material for theoretical analysis by Fyodorov A.I.

2. Mukhambet Zh.S., Avsiyevich V.N. Modern Trends in the Development of Physical Education among the Population of Kazakhstan. Olympic Sports and Sports for All, XXIV International Scientific Congress (Kazan, 2020).

Authors' contribution: idea of the work, preparation of material for theoretical analysis, data collection and processing, article writing by Mukhambet Zh.S; article editing by Avsiyevich V.N.

3. Mukhambet Zh.S., Avsiyevich V.N. Motor Activity of Students of Higher Educational Institutions of Kazakhstan. Olympic Sports and Sports for All, XXVI International Scientific Congress (Kazan, 2021).

Authors' contribution: idea of the work, preparation of material for theoretical analysis, data collection and processing, article writing by Mukhambet Zh.S.; scientific consultation, article editing by Avsiyevich V.N.